

CEMAL SÜREYA

Sen Varsın
Gecede

ÇEVİRİ ŞİİRLERİ - I

2. BASKI

♥ can
modern

CEMAL SÜREYA
SEN VARSIN GECEDE
ÇEVİRİ ŞİİRLERİ I

Can Modern

Sen Varsın Gecede: Çeviri Şiirleri I

© 2020, Can Sanat Yayınları A.Ş.

Tüm hakları saklıdır. Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

1. basım: YKY, 1995

Can Yayınları'nda 1. basım: 2020

2. basım: Aralık 2022, İstanbul

Bu kitabın 2. baskısı 2000 adet yapılmıştır.

Dizi editörü: Emrah Serdan

Düzeltili: Ebru Aydın

Mizanpaj: Atahan Sıralar

Kapak tasarımı: Utku Lomlu / Lom Creative (www.lom.com.tr)

Baskı ve cilt: İmak Ofset Basım Yayın Tic. ve San. Ltd. Şti.

Akçaburgaz Mah.137.Sokak No:12

Esenyurt, İstanbul

Sertifika No: 45523

ISBN 978-975-07-4194-4

CAN SANAT YAYINLARI

YAPIM VE DAĞITIM TİCARET VE SANAYİ A.Ş.

Maslak Mah. Eski Büyükdere Cad. İz Plaza Giz, No: 9/25 Sarıyer/İstanbul

Telefon: (0212) 252 56 75 / 252 59 88 / 252 59 89 Faks: (0212) 252 72 33

canyayinlari.com

yayinevi@canyayinlari.com

Sertifika No: 43514

CEMAL SÜREYA
SEN VARSIN GECEDE
ÇEVİRİ ŞİİRLERİ I

ŞİİR

Derleyen
Emrah Serdan

♥can

Cemal Süreya'nın Can Yayınları'ndaki diğer kitapları:

On Üç Günün Mektupları, 2019

Beni Öp Sonra Doğur Beni, 2020

Göçebe, 2020

Güz Bitigi, 2020

Sevda Sözleri, 2020

Sıcak Nal, 2020

Üvercinka, 2020

Seviş Yolcu, 2021

CEMAL SÜREYA, 1931'de Erzincan'da dünyaya geldi. Haydarpaşa Lisesi'nden sonra Ankara Üniversitesi'nde Maliye ve İktisat Bölümü'nü 1954 yılında bitirdi. İlk şiiri "Şarkısı-Beyaz" *Mülkiye* dergisinde yayımlandı. 1954'te göreve başladığı Maliye Bakanlığı'nda müfettiş yardımcılığı ve müfettişlik yaptı; 1965'te ayrıldığı göreve 1971'de döndü, 1982'de Maliye Tetkik Kurulu'nda başmüfettişlikten emekli oldu. Süreya, modern Türk şiirinin en belirleyici ve yenilikçi akımlarından İkinci Yeni'nin önde gelen isimlerindedir. 1961 yılında *Papirüs* dergisini kurdu, bu dergi 1981'e kadar aralıklı olarak yayımlandı. Yazarlık hayatı boyunca *Oluşum*, *Pazar Postası*, *Yeditepe* gibi birçok yayında şiirler, yazılar kaleme aldı. *Üvercinka* (1958) adlı şiir kitabıyla Yeditepe Şiir Ödülü'ne, *Göçebe* (1966) ile Türk Dil Kurumu Edebiyat Ödülü'ne layık görüldü. Toplu şiirleri *Sevda Sözleri* (1984) adıyla yayımlanan Süreya, 1990'da İstanbul'da hayatını kaybetti. Eşi Zuhâl Tekkanat'a yazdığı *On Üç Günün Mektupları* (1990) ölümünden sonra yayımlanmıştır.

EMRAH SERDAN, 1986'da Şişli'de doğdu. İstanbul Bilgi Üniversitesi Karşılaştırmalı Edebiyat Bölümü'nden mezun olduktan sonra Oxford Üniversitesi'nde İngiliz ve Dünya Edebiyatı üzerine yüksek lisans yaptı. Edebiyat dersleri vermekte, editörlük ve çevirmenlik faaliyetlerini sürdürmektedir.

İÇİNDEKİLER

Giriş: 536. Gün	11
SEN VARSIN GECEDE	
Guillaume Apollinaire.....	14
Antonin Artaud.....	36
Charles Cros	40
Robert Desnos	42
Georges Faillet ya da Fagus	46
Léon-Paul Fargue	48
Remy de Gourmont	54
Max Jacob	58
Alfred Jarry	68
Comte de Lautréamont.....	70
Federico García Lorca	74
Maurice Maeterlinck	86
Charles Péguy	88
Henri de Régnier.....	90

Arthur Rimbaud	94
Raymond Roussel.....	96
Paul Valéry	100
Jean Venturini	106
Paul Verlaine	108

GİRİŞ 536. GÜN¹

Ahmet Necdet'ten mektup:

Dünya Gülü nihayet geldi. Sıcağı sıcağına sana ulaştırmak için dün akşamüstü Kadıköy'e geçtim. Vafon Kafe'de oturdum bir saatten fazla, bir tek tanıdık çehreye rastlayamadım. Oradan Fıçı'ya intikal, köfte+piyaz+rakı... Yoksun, yoksunuz! Ece'yi aradım, verdiği telefon numarasından, hem de kaç kez, kimsecikler cevap vermedi. Şaşırdım kaldım. Apollinaire'i postalıyorum. Pazartesi İzmir'e geçiyorum.

Ahmet Necdet'teki bu içi içine sığmazlık, bu şaşırıp kalma, biraz da Baba Apo'nun kitabından doğmakta. Çeviriyi, yayımlanır yayımlanmaz, hemen o saat, bana ulaştırmak istemiş. Mektupla birlikte kitap da elime değdi.

Dünya Gülü uzun süre çantamda dursun. Her yerde çıkarıp çıkarıp okuyayım.

Vapurda çıkardım.

"Marizibill"ın artık Türkçeye hatta Türk şiir duyarlığına mal olmuş o güzelim eski çevirisi dururken, bana şimdi fazla şey demeyen bu yenisini yapmasalardı daha iyi olurdu. Eski çeviriyi koyardım kitaba. Ya da onun yerine başka bir şiir. Onsuz olmuyorsa ve mutlaka benim çevirim olsun diyorsam, o zaman da eskisini aşmak için çok daha fazla çalışırdım. Yeni bir dil olanağı ya da yeni bir biçim bulurdum, ne bileyim.

1. Cemal Süreya, 999. Gün: Üstü Kalsın, Broy Yayınları, İstanbul, 1991.

Eski çeviri iyice oturmuşsa, bizi bağlar, adım bile attıramaz. Burdan alınırsa, Ahmet Necdet ve Gertrude Durusoy, *Red Türküleri*'nde Okay Görnensin'in düştüğü yanlışa düşmüşler.

Diyecekler ki, "Bizimki daha iyi!" O da ayrı. Kimse çeviri yapmaktan alıkonamaz.

Geçende *Broy*'da bir-iki parçasını görmüş ve *Saçak*'a şöyle yazmışım:

Yarım ayak bin tane ayak eder. Ahmet Necdet'in ve Gertrude Durusoy'un Guillaume Apollinaire'den çevirdikleri şiirleri okurken bu sözü geçti aklımdan. Bana öyle geldi ki bu iki arkadaşı yarım seslerin üzerine biraz daha bassalardı, bir de dizelere bu açıdan baksalardı, daha da güzel ürünler çıkabilirdi ortaya. Appolinaire'de eksiltili (*elliptique*) dil için Türkçe çok zengin bir yarım ayak kaynağı. Bakın, tam ayak deseydik bunca cesur konuşamazdık. Tam ayak alaturka tat sağlar. Bu yüzden, daha çok Aragon için geçerlidir. Ahmet Necdet ve Gertrude Durusoy, Aragon'u da çeviriyorlar.

Böyle demişim.

Çantamda dursun. Zaman zaman düşüneyim üzerinde. İyi oturmasa da, eski çeviri bağlayıcıdır.

Cemal Süreya

Sen Varsın Gecede

GUILLAUME APOLLINAIRE (1880-1918)

Kısa ömründe döneminin Avrupa'sının tüm avangart akımlarında yer almış Fransız şairi. Roma'da, Francesco Flugi d'Aspermont adlı bir asilzadenin gayrimeşru oğlu olarak dünyaya geldiği söylenir. Annesi Angelica de Kostrowitzky, kumara ve aşk maceralarına düşkün bir kadındı. Apollinaire gençlik yıllarını ailesinden bağımsız olarak, bir Rus asilzadesi kimliğiyle çeşitli Avrupa kentlerinde geçirdi. Yüzyıl dönümünde Paris'e yerleşti ve sanat dünyasında kendine çevre edindi. Pablo Picasso ve Georges Braque'ı tanıştıran kişi Apollinaire'dir. 1911'de Louvre Müzesi'nden *Mona Lisa* tablosunu çaldığı şüphesiyle bir haftada gözaltında tutulmuştur. Apollinaire, *Alcools* (1913) isimli şiir derlemesiyle güncel şiirin önemli seslerinden biri oldu. Fransız vatandaşlığına geçti ve orduya yazılarak, Birinci Dünya Savaşı'nda Champagne Cephesi'nde savaştı. 1918 yılı kışında tüm Avrupa'yı sarmış olan İspanyol gribine yakalandı ve Saint-Germain Bulvarı'ndaki evinde hayata gözlerini yumdu. Hakkında Jorge Luis Borges şunları söyler: "Kübizmin ve fütürizmin ozanları arasında yaşadıysa da, modern bir kişilik değildi. Daha az karmaşık fakat daha mutlu, daha kadim ve güçlü idi. Öyle modernlikten yoksundu ki, modernlik ona resimsel, neredeyse durağan gelirdi."

BİR AŞK KIRGINININ ŞARKISI¹

Ve bu şarkıyı söylediğimde
1903 yılında bilmezdim ben
Aşkımın benzeştiğini güzel Phénix'le
Gündüzün dirildiğini yeniden
Bir akşamüstü ölse bile

Yarı sisli bir akşam Londra'da
İpsizin biri aşkımı andıran
Birdenbire dikildi yoluma
Gözlerimi indirdim utançtan
Yüzüme fırlattığı bakışla

Gittim ardından bu arsız oğlanın
Elleri cebinde dudağında ıslık
Evler ayrık dalgaları Kızıldeniz'in
Sokaklar arasında ilerliyorduk
Kaçan yahudilerdi o ben de Firavun

Şu tuğla dalgaları düşün varsın
Bir kerecik olsun sevilmemişsen
Ulu hükümdarı benim Eski Mısır'ın
Kızkardeşiyle evli ordular kuran
Hiçlemişler seni başka ne yaparsın

Daldık bir sokağın alevlerine
İki yandan tutuşmuş duvarlarıyla
Ve yer yer kana bulanmış siste
Duvarlar eğilmiş yaralarına
Bir kadın –tıpkı o– duruyor siste

1. "La Chanson du mal-aimé", *Alcools* (1913) derlemesinden. Apollinaire, bu şiirini yazar ve eleştirmen Paul Léautaud'ya ithaf etmiştir. (Y.N.)

Onun acı tanımaz bakışıydı
Çıplak boğazında bir yara izi
Ben aşkın yalanını yapmacığını
Tam daha yeni anlamıştım ki
Sendeliyerek içkievinden çıktı

Ne yolculuklardan yıllardan sonra
Bilge Ulysse toprağına ayak basmıştı
Eski köpeğı nasıl koşmuştu ona
Ve bıraktığı günkü gibi karısı
Bekliyordu gergefinin başında

Ve kral kocası Sacontale'nin
Sevinmişti döndüğünde zafer yorgunu
Soldurduğu gözlerle bekleyişin
Sevinmişti daha bitkin bulunca onu
Tüleriyle oynarken erkek geyiğın

Bütün o mutlu kralları düşündüm
Aklımda yalan aşkım o kadın bir de
Bugün hâlâ sevmekte olduğum
Dönek gölgeleri geçmiş iç içe
Çörelendi yüreğime kördüğüm

Yazık o nesne cehennemi besliyor
Bir unutuş göğü açılsaydı ya
Tek öpüşme canlarını verdiler
Gölgelerini sattılar uğruna
Ne krallar zavallı devletliler

Ben kış içindeyim oldum olası
Paskalya güneşi buyursanıza
Sivas kırklarının çektiği acı
Hiç kalır yaşadığımın yanında
Çözsenize yüreğimde biriken karı

Belleğim ey incelikli kadirge
Yetmez mi bunca çalkandıgımız
Suyu ağza alınmaz dalgalarda
Yetmez mi buncadır avareyiz
Taze sabahtan hüznü akşama

Dönek aşk hadi yoluna sen de
Karanlığa karışan şu kadınla
Ve koyup giden kadınla birlikte
Beni geçen yıl Almanya'da
Bir daha da raslamam herhalde

Sen Samanyolu ne güleç ablasısın
Güz değmiş ırmakların Kenan eli'ndeki
Sevdalı kızlara vergi sırma saçların
Tıkanmış yüzücüler gibi izliyelim mi
Başka gök kıyılarına koşunu senin

Anıyorum ben şimdi başka bir yılı
Bir nisan sabahı erken uyanmıştım
İştahla söylediğim aşkın sarkışıydı
Sevincin sarkışıydı toz kondurmadığım
Yılın aşka teşne zamanlarıydı

BİR YIL ÖNCESİ İÇİN LATERNA HAVASI¹

Nerdesin Paskalya bunca bekledik
İşte o ilkyaz uğrasana koruya
Gıdaklıyan tavuklarla dolmuş tünek
Bak gökte tanın pembe kıvrımlarına
Aşk yürüyüşe geçmiş işimiz bitik

Mars'la Venüs dönmüşler ikisi de
Çok olmuş ağızları çılgınca birleşeli
Katişksız düzlükler önünde
Güllerin dibinde yapraklarla gizli
Tanrılar çırcıplak dans etmede

Bil çiçeğe durmuşsa dört yan
Sevecenliğimdir önyak buna
Görkemli bir doğa bu içe dokunan
Islak kurbağalar dalmış şarkıya
Ormanı tutmuş ıslığıyla Pan

Çoğu bu tanrıların göçüp gitti
Söğütler onlara ağlar aslında
Büyük Pan Aşk İsa gitti hepsi
Kediler miyavlıyor avluda
Ben Paris'te ağlıyorum şimdi

* * *

1. "Aubade chantée à Laetare l'an passé", *Alcools* derlemesinden. (Y.N.)

Ezberimdedir kraliçe türküleri
Yılların getirdiği sızlanmalar
Balıklara söylenmiş forsa ilahileri
Aşk kırgınının dilindeki şarkılar
Benden sor sirenlere adanan ezgileri

Aşk öldü içimde bir ürperti
Ben o güzel putlara tapıyorum
Onu anımsatan şeylere şimdi
Sızlanmanın sonu yok bağıyım
Mausole'ün biricik karısı gibi

Ben bağıyım nasıl bağıysa
Köpek efendisine sarmaşık gövdeye
Sarhoş hırsız kazaklar Zaporogya'da
Nasıl bağıysalar kendi steplerine
Ve Musa Peygamberin on buyruğuna

Bakıp durdukları müneccimlerin
Şanlı Hilal'imiz gem olsun size
Ben ki hükümdarıyım bunca ülkenin
Ey sevimli kazaklar şu halde
Haşmetli sultanınızım sizin

Kullarım olun bağlanın bana
Diye ferman buyurdu Sultan
Onlar bu habere güldüler oysa
Cevabı da döşendiler tez elden
Bir mumun titrek aydınlığında

ZAPOROG KAZAKLARININ İSTANBUL SULTANI'NA CEVABIDIR¹

Sen Barabbas'tan da suçlu
Sen ne iblissindir sen
Kötü melekler gibi boynuzlu
Çamurla çirkefle beslenen
Senin namazını kılmak olur mu

Sen Selanik'in kokmuş balığı
Mızrakla oyulmuş gözlerin
Korkulu düşlerin geniş halkası
Bir koyverişte fırlamışsın
Bozulunca ananın bağırsakları

Sen Podolya cellatı tiryakisi
Nice derdin çıbanın irinin
Sen domuz burnu beygir gerisi
Bakalım dillere destan servetin
Sürüyle hastalığını giderecek mi

Sen Samanyolu ne güleç ablasısın
Güz değmiş ırmakların Kenan eli'ndeki
Sevdalı kızlara vergi sırma saçların
Tıkanmış yüzücüler gibi izliyelim mi
Başka gök kıyılarına koşunu senin

1. "Réponse des Cosaques Zaporogues au Sultan de Constantinople", *Alcools* derlemesinden. Şiir adını ve konusunu Rus ressam İlya Repin'in 1891 tarihli aynı adlı resminden alır. (Y.N.)

Yazık orospunun o gözlerine
Bir leopar güzelliğindeki
Aşk senin Floransa öpüşlerinde
Kekte bir tad bulunurdu ki
Alınyazımızı tükettirdi gitgide

Bir yıldız çizgisi çekiverirdi
Titrek akşamlarda bakışları
Gözlerinde sirenler yüzerdi
Ve öpüşlerimiz ısırılmış kanlı
Ağlatırdı iyilikçi perileri

Yine de beklediğim odur aslında
Soluğum yüreğim her şeyimle
Ve Geriye - dön köprüsü başında
Bir gün bu kadın çıkagelirse
Nasıl sevdiğimi söylerim ona

Kafam da yüreğim de boşalıyor
Onlarla boşalıyor bütün gök
Danaid'lerin dolduramadığı fiçılar
Mutlu olmak için ne yapmam gerek
Varmak için saf çocuk mutluluğuna

İster miyim çıkasın aklımdan
Sen topraktan püsküren papatya
Güvercinim benim beyaz liman
Antil'im uzaklardaki ada
Gül ağacım buruk tarçın

Modern şiirimizin öncülerinden Cemal Süreya, Guillaume Apollinaire'den Paul Valéry'ye, Arthur Rimbaud'dan Paul Verlaine'e birçok şairi dilimize kazandırmıştır. "Çağdaş dünyanın, insandaki yeni bir bilincin karşılığı olan" bu avangard şiir de, hayatını şiire adayan Süreya'nın kalemini, duyarlılığını beslemiştir.

Gerçeküstücülük, sembolizm, romantizm ve kübizm gibi akımları Cemal Süreya'nın özenli çevirileriyle bir araya getiren *Sen Varsın Gecede*, şiirsel estetiğin ve ifadenin en büyük değişim geçirdiği yıllardan derlenmiş kişisel bir antoloji.

#fransızşiiri #modernleşme #şiirçevirileri #avrupa #aşkşiirleri

